

Ladislav Fuks (1923 – 1994): Spalovač mrtvol (1967)

1. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;
2. Doba a místo (děje);
3. Zvláštnosti kompozice;
4. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
5. Námět, témata, hlavní motivy;
6. Jazykové zvláštnosti;
7. Kulturní souvislosti.

(1) „Pan Janáček se dívá na tu naši milou něžnou tabulku,“ usmál se pan Kopfrkingl, zatímco v rádiu začal zpívat pěvec Mefistovu kavatinu z Gounodova Fausta a Markétky, „asi nevíte, co ta tabulka značí. Tak to je, pane Janáček, jakýsi náš jízdni řád smrti,“ řekl. „Vy máte rád elektriku, stroje, fyziku, pane Janáček, to má budoucnost, svět má ovládnout automatizace. Já osobně mám různé automaty a mechanismy rád, i když o tom moc nemluvím. Možná, že i tenhle jízdni řád smrti bude jednou ještě víc zautomatizován, zmechanizován než dosud,“ pan Kopfrkingl vstal a sňal tabulku ze zdi, zatímco v rádiu zpíval stále Mefisto, „více než dosud a pak to půjde všechno ještě lépe a rychleji. Ono se to zdá napohled složité,“ pan Kopfrkingl se usmál ke stolu, „ve skutečnosti to však tak složité není. Tahle čísla značí čísla pohřbů,“ ukázal a prsten na ruce se mu blýskl, „tahle dobu obřadů v síni, tato čísla značí první a druhé žároviště a tato dobu proměny. Jsou v tom i čekací doby na slepé koleji, při dvou žárovištích nemohou být jiné. Kdyby bylo jen jedno žároviště, jak tomu je leckde ve venkovských městech, třeba v Chrudimi u Slatiňan, vzrostla by čekací doba na slepé koleji až na několik hodin. Při dvou žárovištích vzroste nanejvýš na třicet minut. Kdybychom měli žároviště tři, čekací doba by odpadla vůbec. Slepých kolejí by vůbec nebylo třeba. Všichni z obřadní síně by šli rovnou... Smrt,“ pan Kopfrkingl ukázal na tabulku a prsten na ruce se mu opět blýskl, „smrt je jediná jistota, kterou člověk v životě má, kromě jistoty, že zemře, není nic v životě člověka jistého, a tak je třeba to, co po ní následuje, dobře připravit a vybavit. To právě splňuje žeh. Pohřeb žehem je výhodnější než pohřeb do země,“ řekl pan Kopfrkingl, zavěšuje tabulku zpět na zeď. „Právě proto, že je více automatický a mechanický, urychluje proces návratu v prach, z něhož člověk vzešel, a tím vlastně pomáhá bohu. Ale hlavně pomáhá samotnému člověku. Smrt osvobozuje člověka od bolesti a utrpení,“ pohlédl na Jana Bettelheima, „odstraňuje zeď, která ho za života obklopuje a brání mu v rozhledu, osvěcuje ho. Pohřbu žehem se, drahé děti, nebojte,“ pan Kopfrkingl se jemně usmál a všichni se zasmáli po něm, „tohle je kavatina Mefista z Gounodova Fausta, už končí,“ ukázal na rádio.

(2) „Támhle ta černá u vchodu mi profilem a poprsím připomíná jednu známou,“ řekl Willimu, když Mili odešel pro eskymo a program, „Maličkou od Malvazu, horší prostitutku. Snad je to ona. Má nebeská by mi byla málem zapomněla dát tvůj lístek s pozváním,“ řekl pan Kopfrkingl, „měla jej zastrčený v kredenci u talířků.“

„V kredenci u talířků,“ zasmál se Willi s pohledem na ring a pak řekl: „Abyste také jednou viděli mužný sport. Mužný sport je dobře občas vidět. Nejsme žádné mouchy ve skleníku. Jsme staří frontoví vojáci a doba je zlá. Koukni, co je tu lidí. I žen...“ hodil Willi hlavou.

„Některé mají box rády,“ usmál se pan Kopfrkingl, „já jim to přeji. Když je to baví, ať se pobaví. Je to pořád lepší než pít alkohol a kouřit nebo být morfinista... myslím, pít alkohol jako notorik. Ale mně box vždycky připadal dost hrubý,“ zakroutil hlavou s úsměvem.

„Proč hrubý,“ řekl Willi, „spíš tvrdý. Ale to je právě na něm to dobré. Doba je zlá a je třeba silných stoprocentních mužů. Slabí štěstí a spravedlnost lidstvu nedají, to jsem ti již říkal, s tím snad souhlasíš. Ostatně, je to tak stále,“ řekl Willi, „vždyť jsme to viděli už ve světové válce na frontě, když jsme se bili za německou čest. Často je více zla ve slabosti než v síle.“ Pak pohlédl na Miliho, který se vracel s eskymem.

(3) Lakmé ustoupila, byla stále dost neklidná, a pak konečně řekla:

„Proč to, Romane, máš dělat, jít takhle na ulici, k čemu to je? A kam vlastně máš jít?“

„K německému Casinu, drahá,“ usmál se pan Kopfrkingl a usmál se též na Zinu, Miliho a kočku, „potká mě tam na ulici u vchodu o půl páté Willi, a pak půjdu do Maislovy ulice na Staré Město. Souvisí to, drahá s Židy,“ usmál se něžně, „to bys jistě pochopila... ale to by byl delší výklad...“ trochu pohnul rukou a pak řekl: „Jde o to, aby jim bylo nějak pomozeno. Jsou to nešťastní, zbloudilí lidé, bojují proti Hitlerovi, německému národu, nevědí, co činí... tohle je taková zkouška mé síly, statečnosti, takové cvičení, však ti, až se vrátím, všechno povím, neboj se... Zinuško,“ pan Kopfrkingl zamrkal pod ubohými brejličkami a bezděčně se dotkl svých pačesů, „Zinuško, vždyť ty jsi měla schůzku, budou čtyři. V kolik jste měli sraz?“

„V půl čtvrté,“ řekla Zina.

„V půl čtvrté, probůh,“ zvolal pan Kopfrkingl, „to už ten dobrý pan Míla jistě odešel...“ ale Zina zavrtěla hlavou.

„Jaká důvěra v člověka,“ zamrkal pan Kopfrkingl a opět se bezděčně dotkl pačesů, „zlatý hoch, ten pan Míla. Tak běž a pěkně ho od nás pozdravuj. Já vyjdu z bytu za pět minut.“

(4) „Je tu horko,“ řekl pan Kopfrkingl v koupelně a postavil židli pod ventilátor, „asi jsem to přehnal s topením. Otevři ten ventilátor, drahá.“

Když Lakmé vylezla na židli, pan Kopfrkingl jí pohladil lýtko, hodil jí smyčku na krk a s něžným úsměvem jí řekl:

„Co abych tě, drahá, oběsil?“

Usmála se na něho dolů, snad mu dobře nerozuměla, on se usmál též, kopl do židle a bylo to.

V předsíni si vzal kabát, šel na německou kriminálku a do protokolu nadiktoval:

„Udělal to zřejmě ze zoufalství. Měla židovskou krev a nesnesla žít po mém boku. Snad tušila, že se s ní dám rozvést, že se to nesrovnává s mou německou ctí.“ A sobě v duchu řekl: „Litoval jsem tě, drahá, litoval. Byla jsi skleslá, zamklá, ovšem, jak by ne, ale já jsem tu oběť jako Němec přinést musil. Zachránil jsem tě, drahá, před utrpením, které by tě jinak čekalo. Jak bys byla, nebeská, s tou svou krví v tom novém šťastném, spravedlivém světě trpěla...“